

**ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี**
**Factors Influencing the Participation of Irrigation Water Consumers in Water
Resources Management, Damnoen Saduak Operation and Maintenance
Project, Ratchaburi Province ***

ภวรินอร เสมคำ **

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ (4) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกจำนวน 347 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบสเต็ปไวท์ ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับมาก (2) ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับมาก (3) ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง และ (4) มี 6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือ การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน และการส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก โดยมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 59.40

คำสำคัญ: ปัจจัย; การมีส่วนร่วม; ผู้ใช้น้ำชลประทาน; การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

* บทความวิจัยชิ้นนี้มาจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี (Factors Influencing the Participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management, Damnoen Saduak Operation and Maintenance Project, Ratchaburi Province) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ผู้เขียนบทความขอขอบคุณ ดร. นัยนา รัตนสุวรรณชาติ ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ที่ปรึกษานิพนธ์ซึ่งให้คำแนะนำแก่ผู้เขียนทั้งในการเขียนวิทยานิพนธ์และในการเขียนบทความวิจัย

** ผู้จัดการหน่วยเพชรไอริน9 บริษัท เอไอเอ จำกัด และมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยานครสวรรค์.

ABSTRACT

The objectives of this research were to study 1) the level of factors associated with the participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management; 2) the level of the participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management; 3) the correlation between factors and the participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management; and 4) to study factors influencing the Participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management. The data used in this research came from the survey of 347 Irrigation Water Users in Damnoen Saduak Operation and Maintenance Project. The statistics used in the analysis were Frequency , Percentage , Mean, Standard Deviation, Minimum, Maximum, Pearson Correlation and Stepwise Multiple Regression Analysis. The results were as follows: 1) the level of factors associated with the participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management at a high level; 2) the level of the participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management at a high level; 3) factors were related to the Participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management at low level to medium level; and 4) six factors had the influence on the participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management accordingly: communications and public relations, knowledge and understand on the irrigation water, the strength of the Irrigation Water User groups, the satisfaction of the Irrigation Water Users, the motivation of the irrigation water users, and the promotion and support of Damnoen Saduak Operation and Maintenance Project. They all could be explained the Participation of Irrigation Water Users in Water Resources Management at 59.40 percent.

Keywords: Participation; Irrigation Water Consumers; Water Resource Management.

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์และพืช ซึ่งได้อาศัยแหล่งน้ำเพื่อการเจริญเติบโตและยังชีพ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรกรรม แต่ประสบกับสภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ปัญหาภัยแล้ง และปัญหาอุทกภัยที่ยังคงทวีความรุนแรงเกือบทุกภาคในประเทศไทย จึงนับว่าเป็นปัญหาระดับชาติที่จำเป็นจะต้องแก้ไขอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว

กรมชลประทานเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของรัฐ มีภารกิจที่สำคัญในด้านการ พัฒนาแหล่งน้ำ และเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เกิดความสมดุล ด้านการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ ให้เพียงพอ ทัวถึง และเป็นธรรม ด้านการดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำตามภารกิจอย่างเหมาะสม และด้านการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำ ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กรมชลประทานจึงได้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์จากน้ำชลประทานที่ได้รับการพัฒนาแล้ว โดยมีกระบวนการที่เป็นแนวทางสำคัญที่สุด คือ การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านส่งน้ำและบำรุงรักษา ซึ่งมีนโยบายหลักที่สำคัญคือ มุ่งเน้นการทำงานโดยให้ประชาชน ชุมชน และเกษตรกรผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างไรก็ตามแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชน

มีส่วนร่วมยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมองว่าหน้าที่การบริหารจัดการน้ำเป็นหน้าที่ของกรมชลประทาน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนไม่ให้ความสนใจและร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำตามนโยบายที่กำหนด จากปัญหาดังกล่าวกรมชลประทานจึงได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตพื้นที่ชลประทานให้เป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกษตรกรและชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบัน ทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและดำเนินกิจกรรมที่มุ่งแก้ไขปัญหาของสังคมและชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นอย่างดี (กรมชลประทาน, 2548: 27)

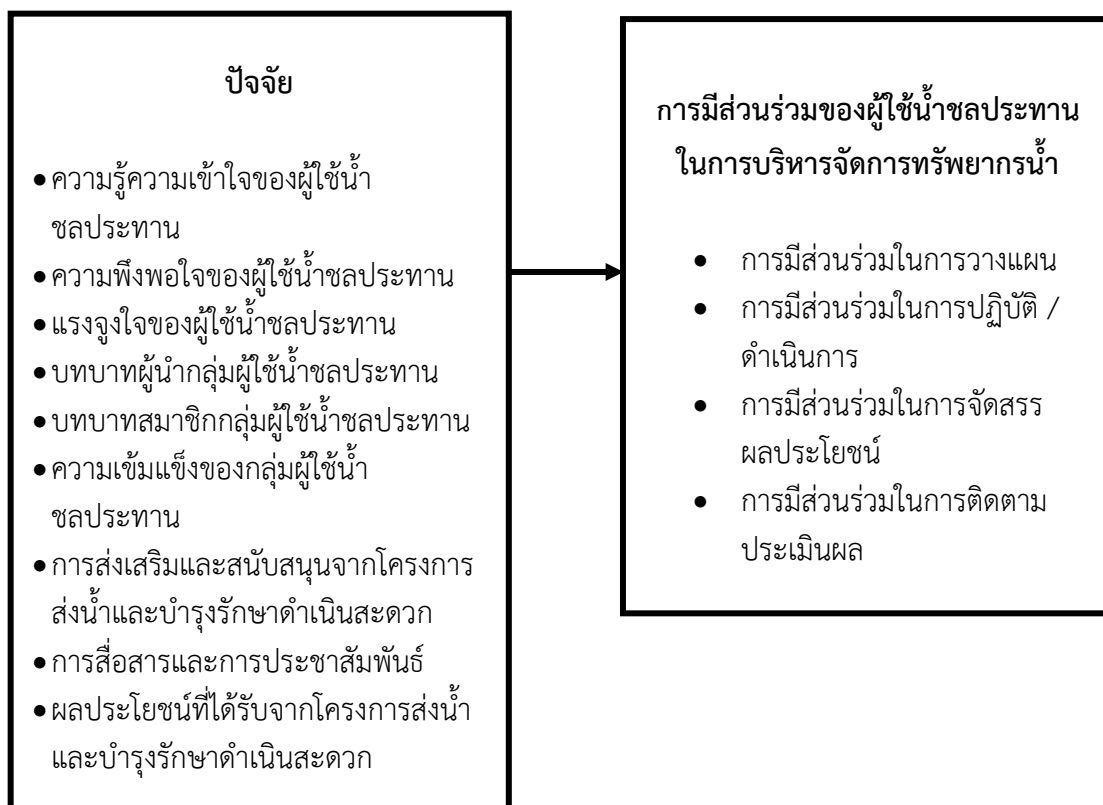
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก เป็นโครงการชลประทานประเภทเก็บกักน้ำ ระบายน้ำ และป้องกันน้ำเค็ม เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญยิ่งของประชาชนในการพึ่งพาทางการเกษตร ซึ่งหลายสิบปีที่ผ่านมาการบริหารจัดการน้ำของเจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกกับผู้ใช้น้ำ และระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกันเอง ด้วยสาเหตุดังกล่าวผู้บริหารของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกจึงได้นำหลักการ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกขั้นตอน ด้วยรูปแบบการจัดตั้ง “กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน” โดยสร้างกลไกการบริหารให้องค์กรและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้งานพัฒนาการรูปแบบการจัดการน้ำเกิดประโยชน์สูงสุด (กรมชลประทาน, 2555)

ดังนั้นจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นมูลเหตุทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดแผนพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำภายในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกมีทิศทางที่สอดคล้องและสนับสนุนจุดมุ่งหมายขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานร่วมกัน นอกจากนี้จะทำให้ปัญหาและความต้องการได้รับการแก้ไขและตอบสนองอย่างเหมาะสมแล้ว ยังเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นต่อไปอีกในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก
2. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการมีส่วนร่วมผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก
4. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ปัจจัยมีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขต

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาตัวแปรอิสระ คือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำชลประทาน ได้แก่ (1) ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (2) ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (3) แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (5) บทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (6) ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (7) การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก (8) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ และ (9) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก และตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ (3) การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านซึ่งมีแนวคิด ทฤษฎีที่สอดคล้องกันโดยเฉพาะของ ฤวิลาตี บุรีกุล (2547: 254) ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม สามารถจัดแบ่งขั้นตอนง่ายๆ ดังนี้ ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วยการรับรู้ เข้าถึงข้อมูล เกี่ยวกับการวางแผน และร่วมวางแผนกิจกรรม ขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ ขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น และ ขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของโครงการ กิจกรรมต่างๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป

ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้ศึกษาจากแนวคิดของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายด้าน เช่น การจัดการความรู้สู่การปฏิบัติ (บดินทร์ วิจารณ์, 2547: 28 - 30) การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน (กันตยา เพิ่มผล, 2543: 130 - 131) ทฤษฎีการจูงใจของเอิร์ชเบิร์ก (Herzberg's Motivation-Hygiene Theory) ภาวะผู้นำ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551: 11) ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2551) การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (ฤวิลาตี บุรีกุล, 2547) และการมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ฉลอง ดิษสี, 2541) เป็นต้น มาวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยสรุปได้เป็น 9 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน บทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ และผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก

วิธีวิจัย

ใช้รูปแบบระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์หาสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณแบบสเต็ปไวท์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใช้น้ำชลประทานจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี รวมทั้งสิ้น 2,637 ราย ขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ทั้งหมดจำนวน 347 ราย

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ภาพรวมของระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

No.	ปัจจัย	N	Min	Max	M	SD	ระดับ
1	ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	347	1.0	5.0	3.97	0.63	มาก
2	ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	347	1.0	5.0	4.16	0.60	มาก
3	แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	347	2.0	5.0	4.09	0.55	มาก
4	บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	347	2.0	5.0	4.17	0.61	มาก
5	บทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	347	1.0	5.0	4.08	0.56	มาก
6	ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	347	1.0	5.0	3.95	0.61	มาก
7	การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก	347	1.0	5.0	4.29	0.70	มากที่สุด
8	การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	347	1.0	5.0	4.00	0.63	มาก
9	ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก	347	1.0	5.0	4.49	0.58	มากที่สุด
	ภาพรวม	347	1.0	5.0	4.15	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ภาพรวมของระดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้ง 9 ปัจจัย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15

ตารางที่ 2 ภาพรวมของระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

No.	ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ	N	Min	Max	M	SD	ระดับ
1	การมีส่วนร่วมในการวางแผน	347	1.0	5.0	3.68	0.75	มาก
2	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ	347	1.0	5.0	3.53	0.82	มาก
3	การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์	347	1.0	5.0	4.05	0.62	มาก
4	การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	347	1.0	5.0	3.65	0.76	มาก
	ภาพรวม	347	1.0	5.0	3.88	0.68	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้ง 4 ขั้นตอน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงของตัวแปรอิสระกับตัวตามและระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน

ตัวแปร		M	SD	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₁	3.9706	.62690	1								
ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₂	4.1643	.60079	.733**	1							
แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₃	4.0886	.54980	.636**	.623**	1						
บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₄	4.1650	.60762	.628**	.719**	.636**	1					
บทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₅	4.0771	.56416	.608**	.712**	.663**	.717**	1				
ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₆	3.9524	.61465	.541**	.553**	.586**	.516**	.727**	1			
การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก	X ₇	4.2876	.70057	.545**	.534**	.593**	.541**	.538**	.445**	1		
การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	X ₈	3.9971	.62814	.694**	.640**	.661**	.613**	.636**	.605**	.702**	1	
ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก	X ₉	4.4899	.57529	.484**	.535**	.486**	.496**	.536**	.401**	.569**	.587**	1
ภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	Y	3.8828	.67691	.643**	.450**	.609**	.427**	.514**	.583**	.430**	.671**	.367**

N = 347; *p < 0.05; **p < 0.01

ตารางที่ 3 (ต่อ)

Variables		Model 4			Model 5			Model 6		
		B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	X ₈	0.408	0.059	0.379**	0.347	0.060	0.322**	0.433	0.066	0.402**
ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₁	0.448	0.063	0.415**	0.407	0.063	0.377**	0.408	0.062	0.378**
ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₆	0.290	0.051	0.264**	0.244	0.052	0.222**	0.235	0.051	0.214**
ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₂	-	0.062	-	-	0.062	-	-	0.062	-
แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X ₃				0.273		0.243**	0.315		0.280**
การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการ	X ₇				0.246	0.064	0.200**	0.286	0.065	0.232**
Constant								0.143	0.049	0.148**
R ²			0.461			0.219			0.304	
R ² Change			0.566			0.584			0.594	
F for change in R ²			0.024			0.018			0.010	
			19.141**			14.857**			8.700**	

N = 347, *p < 0.05, **p < 0.01

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเชิงเส้นตรงกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกทั้งหมดและมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ตั้งแต่ 0.367 - 0.671 หมายถึงปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา

ดำเนินสะดวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง โดยความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทานเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงสุด ($r_{xy} = 0.671$) และผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด ($r_{xy} = 0.367$)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

Variables	Model 1			Model 2			Model 3			
	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β	
การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	X_1	0.724	0.043	0.671**	0.468	0.056	0.435**	0.361	0.059	0.335**
ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X_2			0.368	0.057	0.341**	0.312	0.056	0.289**	
ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	X_3						0.247	0.052	0.224**	
ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X_4									
แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน	X_5									
การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการฯ	X_6									
Constant		0.991		0.548			0.225			
R^2		0.451		0.511			0.541			
R^2 Change		0.541		0.060			0.030			
F for change in R^2		283.159**		42.451**			22.730**			

N = 347, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรที่เข้าสู่สมการถดถอยมี 6 ตัวโดยเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ พบว่าเป็นตัวแปรลำดับแรกที่เข้าสู่สมการถดถอยมีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 45.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (R^2 Change = 0.451, $p < 0.01$) ลำดับที่ 2 ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่าเป็นตัวแปรรองลงมาที่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ร้อยละ 6.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (R^2 Change = 0.060, $p < 0.01$) ลำดับที่ 3 ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ พบว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้ร้อยละ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (R^2 Change = 0.030, $p < 0.01$) ลำดับที่ 4 ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 2.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (R^2 Change = 0.024, $p < 0.01$) ลำดับที่ 5 แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 1.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (R^2 Change = 0.018, $p < 0.01$) ลำดับที่ 6 การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก พบว่าเป็นตัวแปรลำดับสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 1.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (R^2 Change = 0.010, $p < 0.01$) เมื่อรวมส่วนตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้ว ปรากฏว่ามีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 59.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($R^2 = 0.594$, $p < 0.01$)

เมื่อเปรียบเทียบน้ำหนักในการอธิบายของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีตัวแปรอิสระที่เข้าสู่สมการถดถอย จำนวน 6 ตัวแปร พบว่าเมื่อควบคุมตัวแปรอิสระอื่นๆให้คงที่แล้ว ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลในขั้นตอนนี้นั้นจากมากไปน้อย โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ (1) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ($\beta = 0.402, p < 0.01$) (2) ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน ($\beta = 0.378, p < 0.01$) (3) ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ($\beta = 0.214, p < 0.01$) (4) ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน ($\beta = -0.268, p < 0.01$) (5) แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน ($\beta = 0.232, p < 0.01$) และ (6) การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก ($\beta = -0.148, p < 0.01$)

ผลการวิจัยพบว่ามี 6 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวก จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ (1) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (2) ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (3) ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (4) แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน และมีปัจจัยที่มีความอิทธิพลเชิงลบจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ (1) ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (2) การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (2) บทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (3) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก

อภิปรายผล

ตามสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้ใช้น้ำชลประทาน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและการบริหารจัดการทำแผนการใช้ทรัพยากรน้ำ มีความรู้สึกที่ดีและมีความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่และผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก อีกทั้งยังได้รับการยกย่องชมเชยความสำเร็จในการร่วมดำเนินงานกับเจ้าหน้าที่ ประกอบกับผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ สมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทาน มีความสามัคคีกันเป็นอย่างดี และเจ้าหน้าที่ชลประทานได้เข้าร่วมประชุมกับผู้ใช้น้ำชลประทานและแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้น้ำชลประทานอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และร่วมตัดสินใจในการวางแผนการจัดการทรัพยากรน้ำ มีส่วนร่วมในการป้องกันน้ำเน่าเสีย การป้องกันน้ำเค็ม การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ตลอดจนการป้องกันกำจัดวัชพืช อีกทั้งคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานก็ได้บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้แก่สมาชิกได้ตรงตามความต้องการมากขึ้น ทำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานได้รับประโยชน์จากทรัพยากรน้ำมากขึ้น และยังมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน ติดตาม ตรวจสอบผลของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของไกรสร เพ็งสกุล (2551) ที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 6 ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ต่อเดือน อาชีพหลัก การดำรงตำแหน่งในชุมชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์และส่งผลให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของไพลิน นุชถาวร (2552) ที่พบว่า 6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

ของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำทุกขั้นตอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำ ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำ ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำ และบทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ

ตามสมมติฐานที่ 2 มี 6 ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เข้าสู่สมการถดถอยเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ (1) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (2) ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (3) ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (5) แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (6) การส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก เมื่อรวมทั้ง 6 ปัจจัยเข้าด้วยกันแล้วปรากฏว่ามีอิทธิพลต่อภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 59.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวก มีจำนวน 4 ปัจจัย ซึ่งถ้ามีความพร้อมในปัจจัยดังกล่าวแล้วจะทำให้ภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีมากขึ้น ได้แก่

1) ปัจจัยด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ เป็นตัวแปรลำดับแรกที่เข้าสู่สมการถดถอยมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 45.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้ใช้น้ำชลประทานมีการจัดประชุมเป็นประจำ เป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการจัดประชุม อบรม สัมมนาสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำชลประทานต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทานให้สัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น และมีการประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ให้ผู้ใช้น้ำได้รับทราบเพื่อให้เกิดร่วมมือในการทำงานกับโครงการฯ มากขึ้น จึงทำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ที่ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วมว่าปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมมากขึ้น และจากแนวคิดของชินรัตน์ สมสืบ (2550) ที่กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ 1 กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีส่วนร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดทำให้มีการทำเอกสาร จัดหมายข่าว เป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็นและเสนอข้อมูลต่างๆ แก่สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับกรมทรัพยากรน้ำ (2551) ที่ได้ศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชนด้านการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ โดยผลงานวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของไพลิน นุชถาวร (2552) สุชาติดา บุญนิติย์ (2553) และรมย์รวินท์ กลิ่นศรีสุข (2553) ได้พบว่าการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน สำหรับผลงานวิจัยของ ธนาศิลป์ เลี้ยวทอง (2553) พบว่าการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องที่ระดับหมู่บ้านของอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสรวรยา ชื่อเลื่อม ชลธิชา เตียงหลิว และภาวิณี บัวเรือง (2555) ที่พบว่าอุปสรรคในการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ป่าชายเลนคือ ขาดข้อมูลข่าวสารจากองค์กรภายนอก

2) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน เป็นตัวแปรรองลงมาที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 6.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้ใช้น้ำชลประทานมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและการบริหารจัดการจัดทำแผนการใช้ทรัพยากรน้ำ การป้องกันน้ำเน่าเสีย การป้องกันน้ำเค็ม การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย รวมถึงกฎเกณฑ์และ

ระเบียบข้อบังคับของผู้ใช้น้ำชลประทาน และบทบาท อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ชลประทานในการบริหารงาน ด้านการใช้น้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทาน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อการบริหารงานด้านการใช้น้ำ จึงทำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฉลอง ดิษสี (2541) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับความรู้ โดยที่ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วมว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมคือ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา และจากผลการวิจัยของไพลิน นุชถาวร (2552) สุชาติดา บุญนิติย์ (2553) รมย์รวิวิท ก्लीนศรีสุข (2553) และธนาศิลป์ เสี้ยวทอง (2553) ต่างพบว่าความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำ และ / หรือประชาชนจะส่งผลถึงการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ และ/หรือประชาชนในทุกขั้นตอน และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสวรรยา ชื่อล้อม ชลธิชา เข้มแข็ง และภาวิณี บัวเรือง (2555) ที่พบว่าอุปสรรคในการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ป่าชายเลนคือ ขาดการอบรมให้ความรู้จากองค์กรภายนอก

3) ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 3.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานมีความสามัคคีกันทั้งในระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ระดับหมู่บ้าน และสามัคคีกันระหว่างผู้ใช้น้ำชลประทานกับหน่วยงานชลประทาน มีการจัดทำแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งร่วมทำกิจกรรมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การป้องกันน้ำเน่าเสีย การป้องกันน้ำเค็ม การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน จึงทำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารวมของ กรมทรัพยากรน้ำ (2551) โครงการการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำมูล โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้รู้ในชุมชน สามารถสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชน และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของไพลิน นุชถาวร (2552) สุชาติดา บุญนิติย์ (2553) และธนาศิลป์ เสี้ยวทอง (2553) ที่ต่างพบว่าความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำและประชาชนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

4) ปัจจัยด้านแรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่าเป็นตัวแปรลำดับสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 1.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ก็เนื่องจากว่าผู้ใช้น้ำชลประทานได้รับการยอมรับจากเพื่อนผู้ใช้น้ำชลประทานด้วยตนเอง ได้รับการยกย่องชมเชยความสำเร็จในการดำเนินงาน เช่น การได้รับเกียรติบัตรจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จึงทำให้ผู้ใช้น้ำชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุชาติดา บุญนิติย์ (2553) ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำทุกขั้นตอน ได้แก่ แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำ

อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบจำนวน 2 ปัจจัย ซึ่งจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลดน้อยลง ได้แก่

1) ปัจจัยด้านความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 2.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีอิทธิพลเชิงลบ จะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลดน้อยลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของไพลิน นุชถาวร (2552) และธนาศิลป์ เสี้ยวทอง (2553) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำนั้นจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำมีมากขึ้น มูลเหตุอาจมาจากที่ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำ

ชลประทานอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านผู้ใช้น้ำชลประทานมีความพึงพอใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำอย่างเป็นธรรม เช่น มีการเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่และมีเกณฑ์การพิจารณาส่งน้ำเป็นที่ยอมรับได้ ตลอดจนบริหารจัดการส่งน้ำได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่หนึ่ง แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้น้ำชลประทานมีความไว้วางใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกมาก จึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำชลประทานลดน้อยลง

2) ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก พบว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร้อยละ 1.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีอิทธิพลเชิงลบจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลดน้อยลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของรมย์รวินท์ กลิ่นศรีสุข (2553) ที่ได้ทำการศึกษา พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมมีระดับสูงขึ้น มูลเหตุอาจมาจากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านเจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การป้องกันน้ำเน่าเสีย การป้องกันน้ำเค็ม การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย การป้องกันกำจัดวัชพืช ตลอดจนการบำรุงรักษาระบบชลประทานต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง แสดงให้เห็นว่ามีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกอาจมีการบริหารจัดการเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ประสบความสำเร็จสูง จนกระทั่งเกิดปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำน้อย จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลดน้อยลง

นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัจจัยที่ไม่เข้าอยู่ในสมการถดถอยจำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) บทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (2) บทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (3) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก ดังนั้นปัจจัยดังกล่าวจึงไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของไพลิน นุชถาวร (2552) และรมย์รวินท์ กลิ่นศรีสุข (2553) ที่พบว่าบทบาทผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำและบทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำชลประทานในทุกขั้นตอน

จากที่ผู้วิจัยได้สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำนวน 9 ปัจจัย มาจากแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวคิดของนักวิชาการในด้านที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนั้น อีกทั้งยังมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลทางด้านบวกต่อการมีส่วนร่วมสนับสนุนแนวคิดทั้ง 9 ปัจจัยนี้ โดยผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทั้ง 9 ปัจจัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง แต่กลับพบว่าเพียง 6 ปัจจัยเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ภายใต้บริบทของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก โดยที่มีปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกจำนวน 4 ปัจจัยที่ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีมากขึ้น และมีปัจจัยที่มีอิทธิพลทางลบจำนวน 2 ปัจจัยที่ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลดน้อยลง และยังพบว่ามีอีก 3 ปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยต่างๆเมื่ออยู่ภายใต้บริบทที่แตกต่างกันอาจจะจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไปหรือไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมเลยก็ได้ เห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำ

ชลประทานมีอิทธิพลเชิงลบส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีลดน้อยลง แต่จากผลงานวิจัยของไพลิน นุชถาวร (2552) ที่ได้ทำการศึกษพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ใช้น้ำส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย จังหวัดอุบลราชธานีมีมากขึ้น และยังพบอีกว่าบทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี แต่ในผลงานวิจัยของธรมย์รวินท์ กลิ่นศรีสุข (2553) กลับพบว่าบทบาทสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชั้นสูง จังหวัดสิงห์บุรีในทุกขั้นตอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะเสนอแนะผ่านแนวทางการเสริมสร้างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ (1) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (2) ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน (3) ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (4) แรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทาน ซึ่งจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีระดับมากขึ้น

เมื่อพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ อยู่ในลำดับต่ำที่สุดคือลำดับที่ 4 ซึ่งยังสามารถปรับปรุงได้อีก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ชลประทานจึงควรเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้ใช้น้ำชลประทานให้เกิดแรงผลักดัน แรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก เช่น การให้การยอมรับ การยกย่องชมเชยเมื่อผู้ใช้น้ำชลประทานร่วมดำเนินงานได้สำเร็จ และการให้รางวัลคุณภาพแก่องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทาน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ขั้นตอนการติดตามประเมินผล อยู่ในลำดับที่ 3 ซึ่งยังสามารถปรับปรุงได้อีก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ชลประทานจึงควรสนับสนุนและจัดให้ผู้ใช้น้ำชลประทานมีการประชุมร่วมกันเป็นประจำเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโครงการฯ อย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับปรุงและขับเคลื่อนการพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เมื่อพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทาน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ขั้นตอนการวางแผน ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 2 แต่ยังสามารถปรับปรุงได้อีก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ชลประทานจึงควรเสริมสร้างให้ผู้ใช้น้ำชลประทานมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การป้องกันน้ำเน่าเสีย การป้องกันน้ำเค็ม และการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยเพิ่มมากขึ้น

และเมื่อพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทาน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ขั้นตอนการจัดสรรผลประโยชน์ ซึ่งอยู่ในลำดับสูงสุดคือลำดับที่ 1 แต่ก็ยังสามารถปรับปรุงได้อีก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ชลประทานจึงควรส่งเสริมให้ผู้ใช้น้ำชลประทานมีความสามัคคีกันทั้งในระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานระดับหมู่บ้าน และสามัคคีกันระหว่างผู้ใช้น้ำชลประทานกับหน่วยงานชลประทาน รู้บทบาทหน้าที่ ให้ความสำคัญ

ร่วมมืออย่างพร้อมเพรียงกันในการทำกิจกรรมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และร่วมกันใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยอื่นๆ ที่เสริมสร้างหรือเพิ่มการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกในเชิงบูรณาการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากในปัจจุบันมีหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ซึ่งผลการศึกษาคาดว่าน่าจะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้อย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้คงสำเร็จด้วยดีไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับความกรุณาจากท่าน ดร.นัยนา รัตนสุวรรณชาติอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ได้กรุณาให้ข้อคิด คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ด้วยความเอาใจใส่และเป็นที่กำลังใจอย่างยิ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวกทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาครั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2548). *การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา*. กรุงเทพมหานคร แอร์บอร์น พรินต์.
- _____. (2555). *แผนยุทธศาสตร์กรมชลประทาน พ.ศ. 2556 – 2559*. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมทรัพยากรน้ำ. (2551). *รายงานการศึกษาโครงการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำมูล*. <http://www.sut.ac.th> สืบค้นวันที่ 2 มีนาคม 2556.
- ฉลอง ดิษสี. (2541). *การมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2547). *การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี*. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารภาครัฐ หน่วยที่ 10 หน้าที่ 271 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
- ธนาศิลป์ เสี้ยวทอง. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องที่ระดับหมู่บ้าน: กรณีศึกษาอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพลิน นุชถาวร. (2552). *การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน: กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโคมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภวารินอร เสมคำ. (2556). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำชลประทานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา.
- รมย์รวินท์ กลิ่นศรีสุข. (2553). *การมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน: กรณีศึกษาโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชั้นสุดร จังหวัดสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุชาติ บุญนิตย์. (2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก - ลก จังหวัดนราธิวาส*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Cohen, J.M., and Uphoff, N.T. (1980). *Rural Development Participation*. New York: Cornell University.